

Мурзуibraимов Бектемир

МӨМӨЛҮҮ ДАРАККА КАМКОРДУК КЕРЕК...

Мурзуibraимов Бектемир

ПЛОДОВОЕ ДЕРЕВО ТРЕБУЕТ УХОДА

Murzaibraimov Bektemir

FRUIT TREE MAINTENANCE

Келечекти ойлогон ар кандай коомдо жаш муундарга таалим тарбия жана билим берүү маселеси биринчи планга коюлат. Тагырак айтканда мектеп жана ага жан киргизген, аны б.а. мектепти таалим тарбиянын, жалпы эле маданияттын уясына айландырган мугалимдер жөнүндө сөз болмокчу...

Мугалимдиктин мааниси жөнүндө байыркы замандардан бери эле өзгөчө баса белгилеп айтып, жазып келишет: "...балдарды тарбиялоого кам көрүү мамлекеттик өтө бийик кызматтардын баарынан бир топ жогору кызмат болуп саналат -", деп грек философу Платон айтса, дидактиканын негиздөөчүсү Я.Коменский "Мугалимди атаң катары сүй..." дептир, ал эми А. Навоинин "Чындык жолунда сага бир гана тамганы үйрөткөндүн эмгегин казынадагы бардык кенч-байлык менен төлөп берүү мүмкүн эмес", - дегени, мугалимдин эмгегин, баа-баркын, маани-маңызын ташка тамга баскандай тастыктап турат.

Кийинки мезгилде мугалимдин аброю жана социалдык деңгээли төмөндөп калганы эч кимге деле жашыруун эмес. Азыр мугалим жаштарга андай-мындай жүргүлө деп мурдагыдай үлгү көрсөтө албай калды окшойт. Айлыгы турмуш-тиричилигине жетпей, дайыма түйшүктөн арылбаган мугалимдин жашоо образын көрүп турган жаш муун мурдагыдай агай-эжекесин идеал катары тута албагандыгы түшүнүктүү. Окутуучу окуучусуна өзү таасирдүү болбосо, берген таалим-тарбиясы да жеткиликтүү болбойт эмеспи.

"Адамдагы балалык абийир дандагы түйүлдүк сынары, түйүлдүгү жок дан өспөйт" деп Ч. Айтматов айткандай, мектеп ишинде башталгыч класстар өзгөчө орунда турат. Ошондуктан мугалимдин мугалими деп башталгыч класс мугалимдерин айткым келет. "Адегенде жакшы жүрүм-турумга үйрөн, анан акылмандыкты өздөштүр, биринчисине ээ болбой туруп, экинчисине жетүү кыйын" деп Я. Коменский белгилегендей, адамдык сапаттардын фундаменти негизинен ушул башталгыч класстардан башталат.

Мугалимдердин жана мектептердин, мугалимдерди даярдоочу окуу жайлардын көйгөйлөрү эң эле көп. Ал көйгөйлөрдүн эң негизгиси мугалим иштеген, окуучулар окуган мектептердин, типтүү, стандартка туура келе турган, материалдык-техникалык каражаттар менен эң жакшы жабдылган мектеп имаратынын болушу.

Орчундуу маселелердин дагы бири - мугалимдер дайыма билимин өркүндөтүп, сабак берүүнүн эң эффективдүү жолдорун билүүгө жана жаңы ыкмаларын колдонууга тийиш. Бул, азыркы доордун ай сайын эмес күн сайын, керек болсо саат сайын маалыматтардын көбөйүп жатканына байланыштуу экендиги түшүнүктүү. Ошондуктан мамлекет мектеп мугалимдеринин билимин өркүндөтүүгө байланыштуу бюджеттик каражатты өзүнчө графа (статья) менен бөлүп бергени абдан жакшы болмок.

Мектеп окуучуларын жана мугалимдерин сапаттуу окуу китептер жана колдонмолор менен жетиштүү санда камсыз кылуу дагы өтө маанилүү маселе болуп саналат.

Бир убакта Кыргызстандын дээрлик көпчүлүк жогорку окуу жайлары мугалимдерди даярдоочу эле. Азыр болсо рынок шартына шылтоолоп контракттык төлөмү көп болгон адистиктерди даярдоо биринчи планга коюлуп, окуу жайлар мектеп мугалимдерин даярдоого көңүл кош мамиле кылып жатышат. Убагында октябрат, пионерлер менен иштөөнү үйрөтүүчү практика, жогорку курстарда эки-үч айлап окуучуларга түздөн түз сабак берип, анын жыйынтыгы кадимки экзаменден кем эмес бааланчу практикалар азыр сапатсыз же үстүртөн өтүп калды. Ошондуктан бул маселеге да өзгөчө көңүл буруу зарыл деп эсептеймин.

Мугалимдик кесип боюнча билим алгандардын мектептерге барып иштөөсүнүн укуктук механизмдерин иштеп чыгуу өлкөнүн билим берүү системасындагы тез чечилүүнү талап кылган эң орчундуу маселелердин бири экендигин белгилегим келет. Себеби, азыр ЖОЖдордун бюджеттик

бөлүмүн бүткөндөрдүн көпчүлүгү мектептерге барбай жатышат. Айрыкча орус тилдүү мектептерде мугалим жетишпейт. Барбагандыгы үчүн аларга эч бир чара колдоно албайбыз. Ошондуктан бюджеттик бөлүмдөрдө окугандар, мамлекеттик бөлүштүрүүдө чектелген жерлерге барбаса, мамлекет тарабынан каржыланган беш жылдык каражатты төлөш керектиги жөнүндө жобону мыйзамдаштыруу керек деп ойлойм.

Мектеп мугалиминин, аларды даярдагандардын коомдогу орду, абалы, кадыр-баркына байланыштуу, мектеп жана мугалим менен ата-энелердин ортосундагы иштиктүү мамилени жөнгө сала турган атайын мыйзамдын кабыл алынышы учурдун зарылдыгы...

Мугалим баарынан мурун бардык окуучуларга, алардын ата-энелерине үлгү боло турган личность-инсан. *Мугалимдин жүрүм-туруму, кийиниши, адамдарга жасаган мамилеси, билимдүүлүгү, маданияттуулугу, тазалыгы, тактыгы, кыскасы, мугалим баардык жагынан үлгү болушу керек. Бул нерселер өзүнөн-өзү келбейт, өтө көп эмгекти талап кылат, анын эмгеги алган айлыгына жана эмгегинин татыктуу бааланышына түздөн-түз көз каранды.* Мугалим мамлекет тарабынан финансылык-материалдык жактан толук жетиштүү камсыз болуп, эч кимге көз каранды болбоосу керек. Ал үчүн мамлекет мугалимдердин айлык маянасын (акысын) мамлекеттик кызматкерлердин деңгээлине чейин жеткирүүсү абзел, ал үчүн ички дүң продукциясынан (ВВП) бөлүнгөн каражатты он пайызга чейин жеткирүү керек.

Мектепке жана мугалимдерге болгон узак жылдардан берки кайдыгер кечиримсиз мамиленин натыйжасында коомубуздун сырकोлоп-ооруп калгандыгын жашыра албайбыз. Коомубузду тезирээк жана биротоло оору-сыркоодон айыктыралы, коомубузду тазалайлы, бизден кийинки муундардын келечеги бактылуу болсун десек, келечектин алтын бешиги болгон мектепке, мектеп мугалимдерине, аларды даярдап жаткан окуу жайларга өзгөчө камкордукту мамлекет мындан дагы арттырат деген ишеничтемин.

"Мугалим мөмөлүү дарак" дегендей мөмөлүү дарак көгөрүп, шактап-бутактанып, гүлдөп, мөмө байлап, сапаттуу мөмөнү бере берерине шегим жок.

Рецензент: д.филол.н., профессор Байгазиев С.О.